

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 80 Eylül 2021 & Volume: 14 Issue: 80 September 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ĐİNGÖZ RECAİ VE EĞİTİMDE HİPOTETİK DÜŞÜNCENİN KULLANILMASI

ĐİNGÖZ RECAİ AND THE USE OF HYPOTHETICAL THOUGHT IN EDUCATION

Pervin Nedim Bal*

Mualla Murat**

Büşra Erkan***

Öz

Bu çalışmada, Cingöz Recai serisinin, çocuklarda 12 yaşından itibaren kendini gösteren soyut düşünme becerisinin gelişimindeki etkisi ele alınmıştır. Soyut düşünme, düşünme biçimlerinin önemli bir bölümünü teşkil eder. Fen, matematik, sosyal bilimler gibi alanlarda soyut düşünme konusunda çalışmalar yapılırken, Türkçe dil eğitimi alanında bu konu ihmal edilmiş durumdadır. Türkçe öğretiminde en temel malzeme edebi metinlerdir. Edebi metinler yoluyla öğrencilere sadece bilgi kazandırılmaz; bireyin bilişsel, duyuşsal gelişimiyle birlikte analiz, sentez, kavrama ve yeni fikirlere ulaşma becerileri kazanması da sağlanır. Hipotetik düşünme becerisi diğer soyut düşünme becerilerinin gelişiminde etkili faktörlerden biridir. Bu nedenle, bu çalışmada soyut işlemler döneminin 'hipotetik düşünce biçimi' tek başına ele alınmış olup, Peyami Safa'nın Cingöz Recai adı altında toplanan 12 kitabından Mişon'ın Definesindeki 7 hikâye incelenmiştir. Bu nitel çalışmada, öyküsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soyut Düşünme, Hipotetik Düşünme, Eğitim, Türkçe.

Abstract

In this study, the effect of the Cingöz Recai series on the development of abstract thinking skills, which manifest itself in children from the age of 12, is discussed. Abstract thinking constitutes an important part of thinking styles. While studies are being done on abstract thinking in the fields such as science, mathematics and social sciences, this issue has been neglected in the field of Turkish language education. Literary texts are the most basic material in Turkish teaching. Students are not only provided with knowledge through literary texts; they are also provided with the ability to analyze, synthesize, understand and reach new ideas along with the cognitive and affective development of the individual. The ability to think hypothetically is one of the most effective factors in the development of the ability to think abstractly. That is why, in this study, the "hypothetical way of thinking" of the abstract operations period was dealt with alone, and 7 stories from Peyami Safa's 12 books collected under the name of "Cingöz Recai" in "Mişon'ın Definesi" "Mişon's Treasure" were examined. The narrative analysis method was used in this qualitative study.

Keywords: Abstract Thinking, Hypothetical Thinking, Education, Turkish.

*Doç. Dr. Pervin Nedim Bal, Beykent Üniversitesi, pervinnedimbal@outlook.com.tr

**Dr. Mualla Murat, muallamurat@yahoo.com

***Büşra Erkan, busraerkan.6268@gmail.com

1. GİRİŞ

Soyut düşünmenin diğer alanlarda gelişmesi için öncelikle dil alanında gelişmesi gerekmektedir. Dilde soyut düşünmenin gelişimi ise, dinleme, konuşma, okuma, yazma vb. anlama alanlarının gelişimine bağlıdır. Bunun için de Türkçe dil eğitiminde Piaget'in soyut işlemler döneminin üzerinde durulmalıdır. Soyut düşünmenin ortaokul Türkçe derslerindeki edebi metinler üzerinde vurgulanarak çalışılması, çocuklarda soyut düşünme becerisini oldukça geliştirir. Polisiye romanlar bu işlemlerin gerçekleşmesi için uygun eserlerdir. Peyami Safa'nın Server Bedi adıyla yazdığı Cingöz Recai serisi; çocuğun kendi anadilinde yazıldığı, olayların çözümlenmesinde kelime hazinesini en sağlıklı kullanılabildiği, kendi yaşantısına yakın olayların gerçekleştiği, soyut düşünme becerilerinin söz konusu olduğu eserler olduğundan, Türkçe dil eğitiminde soyut düşünme becerisini geliştirmek için kullanılacak önemli bir materyaldir.

Yaşam felsefesi, düşünme felsefesi, düşünme sanatı gibi konuların işlenmesi bugüne kadar felsefecilerin, sosyologların, psikologların olduğu kadar eğitimcilerin de üstlendiği önemli bir vazifedir. Dil ile düşünce üzerine araştırma yapan Vygotsky, Piaget, Erikson gibi uzmanlar düşünmenin ve soyut düşünme becerilerinin dilin gelişim safhalarına göre gerçekleştiğini söylerler. Piaget'in bilişsel gelişim basamakları;

- Duyusal Motor Dönem (0-2 Yaş)
- İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş)
- Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş)
- Soyut İşlemler Dönemi (12 yaş ve üzeri)

Duyusal Motor Dönem (0-2 Yaş): Bu dönem adını bebeğin sahip olduğu duyu organlarından kol ve bacaklarını, başını hareket ettirmesinden alır. Bebek bu dönemde kendini dış dünyadan ayrı bir varlık olarak algılayamaz. Bu nedenle kendi dışındaki nesnelere deviniminden habersizdir. Zamanla refleksif dönemden amaçlı davranışa geçer. Tüm çocuklar doğuştan refleksif davranışlara sahiptir. Dönem ilerledikçe amaçlı davranış göstermeye başlarlar. Çevresindeki insanlara, olaylara görsel açıdan büyük ilgi duyar. Yeni gördüğü bir nesneye, uzun uzun dikkatle bakar, inceler. Kendisine uzatılan nesneyi uzanarak alır ve bir elinden diğerine geçirir, altını üstüne çevirir, canlı bir dikkatle uğraşır. Küçük objeleri işaret parmağıyla iter ya da gösterir. Başparmağı ve işaret parmağını kullanarak küçük nesnelere eline alabilir. Oyunağını elinden bırakmak istediğinde, yerine koymayı başaramasa da yere bırakabilir. İstemeden düşürdüğünde ise doğru yöne bakar ve arar. Duyu-motor dönemi altı alt aşamaya ayrılmıştır. Bu alt aşamalar duyu-motor organizasyonlarındaki niteliksel değişiklikleri ifade eder. Bu alt aşamalar; Refleksler aşaması, İlk alışkanlıklar ve birinci döngüsel tepkiler aşaması, İkinci döngüsel tepkiler aşaması, İkinci döngüsel tepkilerin koordinasyonu ve amaca yönelik davranışlar aşaması, Yenilik ve merak aşaması, Zihinsel kombinasyonlar ve problem çözme aşamasıdır.

İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş): İşlemler, çocuğun fiziksel olarak yapmadan önce zihnen, akıl yoluyla kabul ettiği faaliyetler bütünüdür. Aynı zamanda mantık ilkelerini ve kesin kuralları üst derecede kendine uydurma ve organize etmez. İşlem öncesi dönemde, çocuklar, "ben" merkezlidirler. Henüz kendilerinin algıları dışında bir bakış açısı olduğunu anlayamazlar. Çocuk kendisini evrenin merkezinde görür. O olduğu için diğerleri de vardır. Onun istediği doğru olan şeydir. Piaget, işlem öncesi dönemi ikiye ayırır. Bunlar; sembolik ya da kavramsal öncesi dönem ve sezgisel dönemdir. Bu dönemin sonunda bebek, motor ve duygusal etkinliklerinin koordinasyonunu geliştirir, karmaşık olmayan zihinsel işlemlere ve konuşma ve sembolik düşünce başlar.

Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş): Çocuklar sayı kavramlarını, ilişkileri, süreçleri ve benzerlerini geliştirir. Zihinsel olarak problemleri düşünme yeteneğini geliştirir, ama soyut değil her zaman somut objeler ifadesinde düşünürler. Onlar büyük ölçüde kuralları anlama yeteneğini geliştirirler. Bu dönemde çocukların karşılaştıkları problemlerin çözülmesi somut nesnelere ve problemleri somutlaştırarak daha olanaklı hale gelir. Çocuk bütünü, parçalarının birbirinin yerine geçişini ve birbirine nasıl uyduğunu görebilir. Aynı zamanda o miktarların biçimleri değiştiği halde nasıl aynı kaldıklarını görebilir. Örneğin, yığın halinde bir çamurun ip gibi yuvarlandığında da miktarında değişiklik olmadığını bilir. Çocuklar bu dönemde düşüncelerinde daha esnek ve düşünce süreçlerinde daha mantıklıdır. Somut işlemleri kullanabilen çocuk, çarpmanın bölmeyle ilgili olduğunu, çıkarmanın toplamanın tersi olduğunu ve eşitlik gibi birbirleriyle ilgili olan kavramları bilmektedir.

Soyut İşlemler Dönemi (12 yaş ve üzeri): Çocuk bu dönemde özellikle ergenlik dönemini olduğu için Kendi düşüncelerinin ve söylediklerinin en doğru olduğunu, herkesin kendisiyle uğraştığını ve onu takip ettiğini, kimseye yaranamadığını düşünür. Bu dönem, çocuğun yetişkin gibi problem çözdüğü ya da yeni karşılaşılan durumlarda yetişkine eş değer kararlar aldığı anlamına gelmez. Bu, tam olarak, onun yetişkine benzer bir düşünme sürecine girdiğini ifade eder. Ergen, soyut olan hakkında düşünme ve somut dokunulabilir olmayan soyutlamaları kullanarak işlemleri uygulama gücünü geliştirir. Soyutlamalarla ilgili olan bu yetenek, bireye kendi dünyasını kurması için yeni güçlü malzemeler verir. O içinde bulunduğu zamanın ötesinde, gerçek dünyanın ötesinde düşünebilir. Ergen artık gerçek nesnelere uyan sembollerle kendi kendini sınırlamaz. Sevgi, nefret, inanç, olumsuz sayılar, güçler, hız, zaman ve atomik konuşmalar gibi kavramları etkili bir şekilde kullanabilir. Başka bir deyişle, düşünceler hakkında düşünür. Ortalama, 15 yaş civarında birey entelektüel olgunluğa erişir. Zihinsel faaliyetleri gelişmenin en üst noktasına ulaşır (Deniz, 2010).

2. SOYUT DÜŞÜNME BİÇİMLERİ

Soyut düşünme, yansıtıcı düşünme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, analitik düşünme, metabilşsel düşünme, tümevarımsal düşünme, temdengelsel düşünme, analogik düşünme, ıraksak düşünme, yakınsak düşünme, lateral düşünme, dönüşümsel düşünme, bütünleştirme (kombinasyonel) düşünme, hipotetik düşünme, global düşünme, omnipotent düşünme ve ikonik düşünme şeklindedir (Akyol, 2018).

Bu düşünme biçimlerinin tamamı soyut düşünmeyi oluştururken, Türkçedeki anlam bilim çeşitleri ortaya çıkar. Bunlar; gerçek anlam, mecaz anlam, yan anlam, soyut anlam, somut anlam, örtük anlam, deyim anlam, terim anlam, argo anlam, genel anlam ve özel anlamdır.

Gerçek anlam: Bir kelimenin akla ilk gelen anlamına denir. Herkes tarafından bilinen ve en yaygın olarak kullanılan anlamı, sözcüğün gerçek anlamıdır.

Mecaz anlam: Bir sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlamına mecaz anlam denir.

Yan anlam: Bir sözcüğün gerçek anlamı ile ilgisinin tamamen kaybolmayıp, zamanla gerçek anlamına bağlantılı bir şekilde ortaya çıkan farklı anlamlarına o sözcüğün yan anlamıdır diyebiliriz.

Soyut anlam: Beş duyu organımızdan herhangi biriyle algılayamadığımız kavramları ifade eden sözcüklere soyut anlamlı sözcükler denir.

Somut anlam: Beş duyu organımız olan göz, deri, kulak, dil ve burundan en az biriyle algılayabildiğimiz varlıkları karşılayan sözcüklere somut anlamlı sözcükler denir. Bir başka deyişle elle tutup gözle görebildiğimiz, koklayıp tadabildiğimiz veya duyabildiğimiz varlıkları karşılayan kelimelerdir.

Örtük anlam: Cümlede açık olarak söylenmediği halde, cümlenin anlamından veya cümledeki bazı ifadelerden çıkarılabilen anlama örtülü anlam denir. Çoğunlukla “de” bağlacı kullanılır.

Deyim anlam: Deyim, en az iki kelimenin kalıplaşarak yeni bir anlam kazanmasıyla oluşan mecazlı sözlerdir. Kelimelerden biri veya her ikisi anlam kaybına uğrar.

Terim anlam: Bir bilim, sanat ya da meslek dalıyla ilgili bir kavramı karşılayan kelimelere terim denir.

Argo anlam: Sadece belli bir topluluk ya da meslek tarafından kullanılan özel sözcüklerden oluşan dile argo denir.

Genel anlam: Genel anlamlı kelimeler birden fazla kelimeyi bünyesinde bulunduran, birden çok türü kapsayan kelimelerdir.

Özel anlam: Özel anlamlı kelimeler ise daha dar bir anlamı, kesin ve net olarak anlatır. Anlam özelleştikçe kesinlik de artar gibi anlam çeşitleri bu basamakları gerçekleştirmede önemlidir. Türkçe

derslerinde metnin somut anlamı dışındaki anlamları kavramak, metnin içinde geçen atasözü, deyimlerin asıl anlamına ulaşmak, özellikle şiir türlerindeki kastedilen anlamları fark etmek, fıkralardaki felsefiyatı yakalamak, şiirin özünü algılamak için soyut düşünme basamağının tam gelişmiş olması gerekir (www.turkedebiyati.org).

Anlambilimin çeşitleri hipotetik düşünme işlevini geliştirmede çok önemlidir.

Kaya (2013), soyut düşünceyi açıklarken rasyonalistlerle İbn Rüş'tü kıyaslar. Rasyonalistlerin akli olguya değişmediklerini, İbn Rüş'tün ise salt akli tutarlılığa karşılık olgusalıktan vazgeçilemeyeceğini savunarak soyut dönemin burada söz konusu olduğunu örnekler. Bu dönemde artık soyut düşünmenin başladığı söylenebilir ve bir problemin çözümü somut yollarla sınırlanmaz. Kaya, duman yükselen bir yerde, dumanın varlığının üzerinden değil dumana neden olacak ateşin var olmasını fark etmeyi örnek olarak gösterir.

Özmen, hipotetik yöntemin gözlemlerle başladığını ve gözlemin sonucunda yapılan tespitlerle olguların karşılaştırılmasıyla gerçekleştiği söyler. Günlük hayatta veya eğitim öğretimde karşılaşılan bir sorunu çözmek için olası çözüm yolları geliştirip, bunları belirli bir düzene göre yapmayı sağlayan düşünme sürecidir der (Demirbaş, 2012).

Lawson ise; hipotetik düşünmeye hayatın her aşamasında ve alanında bir sorunu çözmek için muhtemel çözüm yolları geliştirerek bunları belirli bir düzene göre yapmayı sağlayan düşünme süreci de denilebilir demiştir (Akt. Demirtaş, 2011).

Örneğin; sorun olmayan bir trafikte bir yoğunluk olduğu zaman ileride bir yol çalışması başladığı, bir kaza olduğu, polis ekiplerince bir çevirme olduğu ya da buna benzer bir sebebin var olduğunu tahmin edebilmek ve trafikteki şahsın işi acil ise yan yollardan giderek hedefe ulaşmaya çalışması bir hipotetik düşünme örneğidir.

Bu örnekte görüldüğü gibi hipotetik düşünmede sorunun görünen boyutlarının ötesine geçip çözüme ilişkin yollar belirlenmesi söz konusudur.

Bu dönemde artık soyut düşünmenin başladığını ve bir problemin çözümünün somut yollarla sınırlanmayacağını söyler. Akıl yürütmeyi Tümevarım ya da tümdengelim problemde bulunan değişkenler arasındaki ilişkilerle olduğunu söyler (Demirbaş ve Ertuğrul, 2012).

Refik Halit Karay'ın gurbet hikâyeleri içinde yer alan "Testi" hikayesi testinin içine kaçan arıların boğaza kaçmasıyla ortaya çıkan ölümlerden ibret alınmamasıyla ilgili bir örnektir; soyut düşünme işleminin eksikliğini göstermektedir. Defalarca yaşanan bu probleme karşılık testinin ağzını kapatmak hiç kimsenin aklına gelmez, yazar bu düşünceye dikkat çeker. Edebiyatımızda bunun gibi sayısız örneğin 5N 1K kazanımı ile soyut dönemde hipotetik düşünmeyi geliştirmek için önemlidir.

Brüne ve Brüne Cohrs'a göre yaşını almamış bir bebek bütün nesnelere hareketlerini ayırt edebilir. Aynı şekilde istek, niyet ve amaç arasındaki ilişkiyi anlamaya başlar. Gerçek ve hile arasındaki farkı da 2 yaşına gelince ayırt edebilir. Bu durumda bebek gerçek bir olayla hipotetik bir durumu ayırabilir ve "-mış gibi" oyunları oynayabilir (Akt. Akarsu ve Eşsizoglu, 2015).

Örneğin; ayva çiçek açmış, yaz mı gelecek şarkı sözünde bir ilişki kurma vardır. Ayvanın çiçek açması yazın geldiğinin bir göstergesi olarak gösterilmiştir. Bu ikisi arasında bir ilişki kurulmuştur. Bu nedenle hipotetik düşünceden söz etmek mümkündür.

Bodrova'ya göre kültürel ve tarihsel kuram çerçevesinden bakıldığında okul öncesi eğitim ortamlarında -mış gibi oyunların başlatılması ve sürdürülmesi için gerekli olan en önemli etken, okul öncesi öğretmenleridir. Çocuklar, -mış gibi oyunlarda gerçekte var olmayan nesnelere ürettikleri bir fantezi dünyası yaratırlar. Hayal gücü ve sembol dünyasında gerçeklikten ve işlevden uzaklaşma kabiliyeti, soyut sembolik düşüncenin gelişimine doğru ilk adımdır (Bodrova, E. ve Leong, D., 2006, 2010, 2015 ve Keleş vd., 2018).

Bu dönemde öğretmen, çocukların -mış gibi oyunlara karşı olan rol alma gibi eğilimlerini hipotetik senaryolar eşliğinde gözler önüne serer. -mış gibi oyunlarda çocukların hayal etikleri bir durumun

gerçekleşmesi, rol alma eğilimlerinin gerçekleşebilmesi için gerekli bir süreçtir. 2 ve üzeri yaşlardaki çocuklarda -mış gibi oyunlar bazen sembolik nesnelere de sağlanır. Sandalyelerin üzerine örtülen bir örtü ile çadır, ters çevrilmiş bir sehpanın içinde oklavalarla kayık, bir değnek ile ata binen gibi davranmak çok rastlanan örneklerdir. Kültür ve inanç bu alanda önemlidir. Ömer Seyfettin'in Kurbağa Duasında efsun, büyü gibi batıl inançları olanların çok çabuk kandırıldıkları, hipotetik düşünmesi gelişmemiş bireylerin -mış gibi davranışlarla çok kolay kandırılabilmesi mümkündür. Kurbağaları susturmak için havuza yılan görüntüsünde nargilenin marpuçunu sallayan Bahir Hoca, düşünme becerisinin inançla birlikte gelişmesi gerektiğini, dünyada bu kadar meçhul var iken ilmin bu meçhulleri çözmeye hala yetmediğini söyler.

Örneğin; Türkçede sıfatlar konusunu 'sıfat' başlığı arkasında bilgiye dayalı olarak değil günlük hayatta çocuğun hayatının içinden ve seviyesine göre sıfatın işlevlerini ele alarak öğretmek soyut düşünme becerisini geliştirecektir. Parçadan bütüne doğru yani tümevarım yöntemi kullanılarak çocuk ilk olarak isimleri ardından da fiilleri öğrenir. Örneğin oyuncak bebekleriyle oynayan bir çocuk, bebeklerini ayırt edebilmek için bebek isminin başına bebeğin bir özelliğini daha getirerek sıfatları öğrenmeye başlar. Nasıl bebek? Sorusunun cevabı olan sarı saçlı bebek ya da mavi gözlü bebek gibi benzetmeler yapar ve böylece aralarında bir fark oluşturur. Sıfatların önemini hayatın içindeki ayırt edici özellik olarak kullanmayı öğrenirse bu öğrenme kalıcı olur. Bu örnekten de görüldüğü gibi öğrenme sonradan kazanılan bir şey değildir. Yaşantısı boyunca gördüğü, okuduğu ya da duyduğu bilgilerden yola çıkarak yeni gördüğü ya da ilk defa karşılaştığı benzer olaylarda fikir yürüterek hayal eder ve bunları gözünde canlandırabilir. Bunda da hipotetik düşünmenin varlığından söz edebiliriz.

Steinberg'e göre hipotetik düşünme becerisi ergenlik döneminde kazanılan en önemli bilişsel becerilerden biridir. Ergenlikte kazanılan hipotetik düşünme becerisinin tümdengelimsel ve tümevarımsal düşünme becerilerini kapsadığını söyler. Bu dönemde ergenler kendilerine sunulan olay ya da durumları kabul etmeden önce o olayın neden ve sonuçları hakkında fikir yürüterek çözüm üretme yoluna giderler (Akt. Körük ve Aypay, 2016).

Ergenlik dönemine gelmiş bireylerin çoğunda başına buyruk hareket etme ve olayları hemen kabul etmeme söz konusudur. Aynı zamanda bu dönemde bireylerin birbirine özenme ve dikkat çekme gibi bir yarışa girdiği göze çarpar. Dikkat çekme özelliği altında ergenler giyim kuşama önem verirler ve olabildiğince dikkat çekici, güzel kıyafetler giymeye özen gösterirler. Bu nedenle sosyal medya, moda dergileri gibi araçlarla iç içe olur, araştırırlar. Bu alanlarda daha çok markalar ön plandadır ve bireyler de o alana yönelir, gitgide marka bağımlılığının içine girerler. Kısaca, eğer moda dergilerinin okunması ve sosyal medyanın bu yönde kullanımı artarsa marka bağımlılığı ortaya çıkar. Bu çıkarım hipotetik düşünmeye örnek gösterilebilir.

Lavson'a göre hipotetik düşünme, karşılaşılan bir sorunu çözmek için çözüm yolları geliştirerek bunları bir kural çerçevesinde yapmayı sağlayan ve temelinde varsayım üretmek olan bir düşünme biçimidir (Akt. Ural ve Kamer, 2016). Örneğin Attila İlhan İstanbul Ağrısı şiirinde; "Kanatları parça parça bu ağustos geceleri, yıldızlar kaynarken, şangır şungur ayaklarımın dibine dökülen sen, eğer yine İstanbul'san yine kan köpüklü cehennem sarmaşıkları büyüteğim" demiştir. Burada İstanbul'un ağrılı bir şehir olduğunu, güzel olduğu kadar zor, çekici olduğu kadar itici, zıtlıkları ve milyonlarca insanı içinde barındıran, onları emrine alan bir şehir olduğunu söyleyebiliriz. Kısaca Attila İlhan bütün eski bilgilerinden yola çıkarak İstanbul'da yaşamın zor olduğunu ve yine sıkıntılarla karşılaşacağını varsayımlarla gözler önüne sermektedir. Temelinde varsayım olduğu için bu örneği hipotetik düşünmeye örnek gösterebiliriz.

Duran, bloom taksonomisiyle hipotetik model arasında bazı benzerlikler olduğunu söylemiştir. Bu bağlamda bloom taksonomisi de göz önüne alındığında, bireylerin dış dünyadan nicel veya nitel olarak aldıkları en küçük bilgi birimine veri, bunların anlamlı hale dönüştürülmüş biçimine enformasyon, enformasyonun muhakeme ile dönüştürülmüş biçimine bilgi denir. Bilginin yaratıcılık ve hayal gücüyle işlenmiş biçimine fikir ve bunları süreç içerisinde deneyimle işlenmiş karar, hüküm verme formuna gelmiş hali ise bilgelik olarak tanımlanabilir (Akt. Ural ve Kamer, 2016).

Amsel'e göre hipotetik düşünme, ihtimaller ve onların sonuçları üzerine benzer durumlar oluşturma sürecidir. Bir konuda kafa yormak tahminlerde bulunmak da denilebilir. "Eğer, olursa, varsayarsak, olsaydı, olmasaydı" gibi kelimelerle ifade edilir (Akt. Tokdemir, 2018).

“Eğer paramı çok harcarsam, ay sonunu getiremem” cümlesinde bir ihtimal, tahmin söz konusudur. Parayı çok harcarsa parasının erkenden biteceğini ve ay sonunda elinde belirli bir miktar para kalmayacağını belirtmektedir. Bu düşünce tarzı hipotetik düşünmeye örnektir. Önceden edindiği tecrübelerine dayanarak böyle bir durumda karşılaşabileceği ihtimaller üzerine yorum yapabilmektedir. Olasılık hesaplamaları çeşitli ihtimalleri ve sonuçlarını vereceği için bu basamakta işlerlik kazanır.

Lawson, hipotetik düşünmenin problem çözmede bir varsayıma dayanarak mantıklı yorum yapabilme becerisi olduğunu söylemiştir. “Eğer, sonra, ama, böylece” gibi bağlaçların kullanıldığı önemli bir akıl yürütme süreci de denilebilir (Akt. Duran ve Duman, 2014).

Bu tanımdan yola çıkarak hipotetik düşünmeye örnek verecek olursak; öğretim programında okuma kazanımları arasında yer alan “Farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri dikkate alarak okur” ifadesine Oscar Wilde’nin şu sözünü destekler nitelikte gösterebiliriz. “Eğer bir insan bir kitabı okuduktan sonra, onu tekrar okumaktan zevk almıyorsa, o kitabı okumuş olmasının bile hiçbir değeri yoktur.” Burada her okuyuşta kitaptan farklı anlamlar çıkarabileceğimizi ve bunun gerçekleşmesi için de kitabı birden fazla okumamız gerektiğini vurgulamaktadır. Batıda Derida, doğuda İbn Arabi metinler üzerinde yapısöküm alanında ekol açmışlardır. Bunlara göre metnin özü üstteki görünen soyut anlamda değil derin anlamda yer alır (Tasavvuf ve Yapısöküm, 2016).

Çüçen ve Schurz’a göre hipotetik yöntem tümel yani genel nitelikteki önermeleri denetlemeye yarayan bir yöntem olarak ifade edilmektedir (Akt. Sarıtaş ve Tufan, 2018). Örneğin; “Tanrı vardır çünkü evren üstün bir güç tarafından yaratılmış olmalıdır” cümlesi bir önermedir. Çünkü doğruluğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçek üzerine yapılan araştırmalar, akıl yürütmeler vs. hipotetik düşünmenin varlığını bize göstermektedir.

Erwin ise hipotetik düşüncenin gerçekleşmesi için öncelikle bir sorunun belirlenmesini ve karşı tarafın bu soruna inandırılması gerektiğini savunur. Belirlenen soruna yönelik çözüm yolları bulunarak grup karşısında bireysel canlandırılmasını ister ve sonucunda ise kişinin iletişim kurma gibi sosyal becerileri geliştirilir (Akt. Aslan ve Kara, 2018).

Franz Kafka’nın Dönüşüm adlı eserinde Gregor Samsa kâbuslarla dolu bir geceden uyandıktan sabah kendini yatağında böceğe dönüşmüş olarak bulur. Dönüşmeden önce Gregor ailenin geçimini sağladığı için ailesi tarafından seviliyordu, dönüştükten sonra ise artık eve para getirmediği için ailesi tarafından dışlanmaya ve hor görülmeye başlandı. Görüldüğü gibi aile içindeki ilişkileri para belirlemektedir. Eserde paranın, toplumlarda her şeyin önüne geçtiği ve toplumsal ilişkileri de doğrudan etkilediği mesajı verilmektedir. Burada hipotetik düşünmenin eksikliğinden söz edebiliriz. Babası, Gregor’a karşı olumsuz tutum sergilemek yerine, onu anlamaya ve ona yardımcı olmaya çalışmalı ve bu duruma bir çözüm bulması gerekmektedir. Aksini yaptığı için Erwin’in hipotetik düşünme tanımına uymamakta bu nedenle de sosyal becerilerinin gelişmesinden söz edilememektedir.

Ergenlik döneminde gelişimin en önemli noktalarından biri soyut düşünceye geçiştir. Bu değişim hipotetik düşünebilme gücünü artırır. Artık hiçbir şey sorgusuz sualsiz kabul edilmez, ilişki kurma ve yorumlama yoluna gidilir. Böylece birey kendi ve başkaları ile ilgili duyguları daha iyi yansıtabilir (Özdemir vd., 2012).

Çepni’ye göre hipotetik düşünme, günlük hayatta karşılaşılan bir sorunu çözmek için çözüm yolları geliştirip bunları bir düzen çerçevesinde yapmayı sağlayan düşünme sürecidir. “Eğer...ve...olursa...olur” şeklinde ifade edilir (Özcan ve Oluk, 2007).

Örneğin; gece geç saatlerde sokağa çıkılmaz düşüncesinin terbiye ve ailenin yetiştirme tarzıyla ilişkilendirildiğini söyleyebiliriz. Eğer gece dışarıya çıkarsan başına kötü bir hal gelebilir ya da geç saatte dışarıya çıkarsan laf söz olur düşüncesiyle olası bir duruma çözüm üretmek geç saatte dışarıya çıkılmayabilir. Bu örnekte ilişkilendirme söz konusudur ve hipotetik düşünceye bir örnek olarak gösterebiliriz.

Rookes ve Willson prototip eşleme kuramını günlük hayatta hiç görmediğimiz bazı nesne ya da örüntüleri özelliklerine göre tanıdığımızı varsayar (Aslan ve Kütük, 2016).

Örneğin; bütün balık türlerini bilmesek de balıklara ait bilgi olan su altında yaşadıkları, solungaçları olduğu gibi özelliklerini biliyoruz ve bu bağlamda herhangi bir nesneye karşılaştığımızda nesneyi kedi, köpek olarak değil de hipotetik bir çıkarımda bulunarak balık olarak algılarız.

Piaget'e göre ergenlik, İşlemsel düşüncenin geliştiği hipotetik bir düşünce dönemidir. Ergen, bu dönemde hipotez kurabilir, deney yapabilir, sonuç çıkarabilir ve özelden genele doğru muhakeme yapabilir (Özçelik ve Karamustafalıoğlu, 2002). Piaget'e göre ergenlik döneminde çocukların hipotetik düşünme yetenekleri gelişir ve tümdengelim yöntemini kullanarak olaylar üzerine tartışıp denge kurabilirler (Ata, 1999).

Karacaoğlan'ın Ala Gözlerine Kurban Olduğum şiirinde;
"Karacaoğlan tutma beni el gibi
Akıttım gözümden yaşı sel gibi
Bahçende açılan gonca gül gibi
Dizip al yanağa soldurma beni"

dizelerine baktığımızda bir benzetme ve yerine koymak söz konusu olduğu için gibi edatı kullanılmıştır. Bu nedenle edat kullanımı hipotetik düşünce açısından sorun çözmede oldukça önemlidir diyebiliriz. Aynı zamanda gibi edatı ile çözülebilecek olaylar ergenlerde düşünce becerisini de geliştirmektedir.

Corcoran, hipotetik yöntemin genellikle ispat için bir ön hazırlık olduğunu söyler. Bu yöntemle bir hipotez oluşturulur ve ondan hangi önermelerin çıkarılabileceği belirlenir. Amacı ise bu hipotezi açıklayacak doğru bilgilere ulaşmaktır (Corcoran, 2018).

"Okumayı öğrenmeyen çuval taşımayı öğrenir" atasözünde bireye eğer okumazsa ne gibi zorluklarla karşılaşacağı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu atasözünü, okumak için bir ön hazırlık olarak gösterebiliriz. Birey bir varsayımda bulunarak ilerde belli zorluklarla karşılaşacağını düşünür ve bu zorluklarla karşılaşmamak için hipotetik düşünme yöntemini kullanarak okumaya yönelir ve bu tarz bir çözüm bulma yoluna gider.

Hans Reichenbach'ın "Bulma Bağlamı" ve "Doğrulama Bağlamı" diye belirttiği bir ayırımı göre, bilim mantığının konusu yalnız doğrulama işlemlerini kapsar. Bulma süreci ise, mantığın değil ancak psikolojinin konusu olabilir (Gürkan, 2000).

Namaza meyli olmayanın ezanda kulağı olmaz atasözünde psikolojik bir durum söz konusudur. Birey kendi bilişsel dünyasında o işe yönelmek istememektedir ve bu nedenle ezan sesini duymamaktadır. Hipotetik düşünceye başvuracak olursak buna çözüm önerisi olarak inanan bir kişiye dini bilgiler verilerek o kişinin doğru yolu bulması sağlanabilir.

Rawls'a göre adalet "ilk durum" dediği hipotetik bir toplum sözleşmesinde görülür. İlk durum, geçmişte ya da şimdi herhangi bir gerçek olaya tekabül etmesi gerekmeyen hipotetik bir durumdur. Toplum içerisinde birbiriyle rekabet eden adalet tanımlamaları olacaktır ve Rawls'un bu soruna getirdiği çözüm, sosyal adaleti genel ilkeler bakımından tanımlamaktır (Kabadayı, 2013).

Kohlberg, öğretmeni bir ahlak eğitimcisi olarak değerlendirmiş ve ona önemli fonksiyonlar yüklemiştir. Bu fonksiyonlar, hipotetik ahlaki ikilem tartışmalarını yürütme açısından önemlidir. Bu durumda öğretmen, dikkatlice düzenlenmiş ve test edilmiş bir dizi hipotetik ahlak ikilemlerini ya da gerçek tarihi ve sosyolojik olayları kullanarak, öğrencilerin ahlaki düşünce gelişimlerini ilerletmeyi hedefler (Çinemre, 2013). Örneğin, "Kapıdan içeri hay ettim, bir elmayı kırk kişiye pay ettim" (selam) bilmecesi ve "Ölüm ile oç alınmaz. Kin duyulan kimselerin bile ölümüne sevinilmemelidir" atasözlerinden de anlaşılacağı gibi kişilere ahlaki değerlerin öğretilmesi gerekmektedir. Selam vermenin iletişim kurmadaki samimiyeti arttırdığı ve kin tutmamanın insanlar için uzun süreli mutluluklar getirdiği gerçeği yadsınamaz bir gerçektir.

Ergin ve Aktamis, hipotetik düşünme yöntemi yoluyla bilimsel bilginin üretilme sürecinin belirli aşamalardan geçtiğini söyler. Bu aşamalar; kişinin çevresindeki problemleri belirlemesini, gözlemler yapmasını, hipotez kurmasını, deney yapmasını, sonuca ulaşmasını, genellemeler yapmasını ve elde ettiği bilgiyi gerektiğinde kullanmasını içerir (Ergin, Ö. ve Aktamış, H., 2006).

Pallegrini'ye göre oyunun, özellikle erken çocukluk dönemi eğitim ve gelişiminde öneminin kritik olduğu düşünülmektedir. Konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalar ve eğitimsel politikalar, çocukların hayatında oyunun önemli rolü olduğu görüşünü desteklemektedir. Örneğin, lokomotor oyun kalp damar sistemi kondüsyonun ve kemik yoğunluğu gelişimi gibi biyolojik gelişime ve motor gelişime katkı sağlar. Sosyal oyun olumlu akran etkileşimi ve sosyal ilişkilerin gelişimine, dil, kavram, sosyal ve duygusal gelişimlerine; sembolik oyun erken okuryazarlık becerilerinin gelişimine ve yetişkinlikte hipotetik düşünme yeteneğine; nesnelere oyun, daha sonraki yıllarda araç kullanım becerisine katkı sağlar (Akt. Özyürek, 2015).

Çocuk doğumundan itibaren çevresindeki objeleri görür ve ne olduklarını öğrenir. Bir süre sonra sembolik oyunlar oynamaya başlar ve bu nesnelere başka nesnelere yerine koyarak -mış gibi davranmayı öğrenir. Buna örnek olarak karton kutulardan ev yapılması, rengârenk bantlarla yere sokak, yol vs. yapılması öğrencinin düşünme becerisini geliştirmektedir.

Popper'a göre bilgi bir önermeler sistemi yani tartışmaya sunulmuş kuramlar bütünüdür. Bu anlamda bilgi hipotetik (varsayımsal) ya da tahminidir. Hipotetik karakterli kuramlar, kesin olmayan çözüm denemeleri ve varsayımlardır. Burada önemli olan, sorun yüklü kuramın nasıl ve ne şekilde ortaya konulduğudur (Akt. Çetinkaya, 2014).

Lawson'a göre argümantasyon süreci sırasında öğrenciler farklı teorileri karşılaştırdıkları, mevcut verileri bir teoriyi desteklemek veya çürütmek için kullandıkları, hipotetik düşünme becerilerini kullandıkları için öğrencilerin kavramsal anlamalarını geliştireceklerini ön görmüştür. Çünkü öğrenciler argümantasyon sürecinde farklı teoriler arasından en uygununu seçerek o konu hakkında daha sağlam bir kavramsal altyapı oluştururlar. Farklı teorileri karşılaştırdıkları için bilimsel düşünme becerilerinin alt boyutlarından hipotetik düşünme, olasılıklı düşünme ve değişkenlerin kontrolü becerileri gelişebilir (Akt. Acar vd., 2016).

Evers ve Lakomsk'e göre Feigl'in savunduğu bilim felsefesi, mantıksal ampirizm olarak bilinmektedir. Mantıksal ampirizme dayalı yönetsel kuram, kanunların üst katmanda; olguların ise alt katmanda yer aldıklarını varsayan hipotetik-tümdengelimci modele dayalıdır. Mantıksal ampirizme göre kuram, deney vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Başka bir deyişle kurama dayalı önerme gözlemlenebiliyorsa, kuram doğruluk değeri kazanmaktadır. Aksi durumda kuram doğruluk değerini yitirmektedir. Dolayısıyla hipotetik-tümdengelimci yaklaşıma göre bir kuramı gerçekleştirmenin yegâne yolu deneydir (Akt. Özdemir, 2018).

Buradan da anlayacağımız gibi bir şeyin doğruluğundan ya da yanlışlığından emin olabilmek için deney yapmak gerekmektedir. Demene yanılma yoluyla edinilen bilgi daha kalıcı ve daha etkili bir bilgidir. Örneğin Türkçe'nin kullanım alanları konusunda bir anket yaparsak elde edilen verilerden yola çıkarak daha güvenilir bilgilere ulaşırız.

Bilimin günümüzde izlediği yol artık klasikleşmiş olan hipotetik-dedüktif akıl yürütmeye dayalı, hipotezle başlayan yoldur. Bilimin genelden hareket etmekle birlikte somuttaki ilişkiyi öncelikle bir hipotez içinde ifade etmesi; hipotezi, içinde dile getirilen ilişkiyi sıladıktan sonra, genel ile karşılaştırması, mantık ve matematik gibi bilimlere yöneltilen yeni bir şey söylememe, içkin ifadeyi açığa çıkarma gibi eleştirilere maruz kalmaktan kurtarmıştır. Böylelikle, bilimi hem somuta ilişkin bilgi elde etmemizi mümkün kılan bir etkinlik konumuna yükseltmiş hem de hipotetik bir önermeden hareket edebilme yeteneğine sahip olmasından dolayı tümel-tikel karşıtlığının yarattığı açmazı düşmeksizin yeni bilgi üretme başarısının gösterilebilmesine katkıda bulunmuştur (Çelebi, 2018).

Salend'e göre yetersizliği olmayan öğrenciler, yetersizliği olan yaşlılarına karşı hipotetik örneklerle daha fazla duyarlılık kazanabilir. Bu amaçla kaynaştırma ortamında hipotetik örnekler oluşturmak için altı basamaklı bir model hazırlanmıştır. Bu model, yetersizliği olmayan öğrencilere, yetersizliği olan arkadaşlarına gerektiği zaman ve nasıl yardım edeceklerini öğretmede kullanılabilir. Böylece hem yetersizliği olanların hem de olmayanların birlikte olacakları okul yaşamına uymaları kolaylaşır (Şenel, 1996). Buna örnek olarak grup çalışmalarını gösterebiliriz. Sınıf içerisinde öğrenciler birbiriyle ne kadar yardımlaşır ve birbirine ne kadar destek olursa o sınıf içerisindeki etkileşim o derece artar. Böylece etkin bir öğrenme gerçekleşir ve öğrencilerin düşünme becerileri gelişir.

Piaget'e göre ergenlikteki bilişsel gelişim bu dönemde Formel İşlemsel evreye denk gelir. Daha soyut düşünülür ve problemleri çözmek için hipotetik düşünme gelişmiştir (Demir, 2004). Bu evrede planlı programlı

çalışmak söz konusudur. Örneğin bir matematik dersinde verilen probleme ilişkin farklı çözüm yolları üretebilir. Sadece bir kurala bağlı kalmaz. Bu bir hipotetik düşüncedir.

Daniel Bell, adalet teorisinin hipotetik yöntemle dayalı evrensellik iddiasını hedef alır ve bir toplumun tarih, kültür ve geleneğinden bağımsız adalet teorisinin formüle edilemeyeceğini ileri sürer (Kılınç, 2010).

3. YÖNTEM

Türkçe öğretiminde en temel malzeme edebi metinlerdir. Edebi metinler yoluyla öğrencilere sadece bilgi vermekle kalınmaz, bireyin bilişsel, duyuşsal gelişimiyle birlikte analiz, sentez, kavrama ve yeni fikirlerle ulaşma becerileri de sağlanır. Bu çalışmada soyut işlemler döneminin 'hipotetik düşünce biçimi' tek başına ele alınmıştır. Peyami Safa'nın Cingöz Recai adı altında toplanmış, 12 kitabının içinde yer alan duygu ve düşüncelerin problem çözme yoluyla ifadesinin dil gelişimi açısından Türkçe öğretimindeki önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Bu çalışmada öyküsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öyküsel analiz, hikâyede açığa çıkan yaklaşımların anlamını kavramak için hikâyelerin analizidir (Karasar, 2016)

3.1. Cingöz Recai ve Peyami Safa ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Cingöz Recai serileri Türk edebiyatının en meşhur polisiye romanlarından. Önceleri ağabeyi İlhami Safa tarafından kullanılan bu takma isim annesinin adı Server Bedi'dan esinlenerek yaratılmıştır (Şahin, 2011).

"Server Bedi benim müsveddemdir. Üstünde az düşündüğüm, az çalıştığım, mesuliyetten nefsim beraat kazandırmak için kullandığım bir maişet imzası." Bu imzayla yazdıkları ya da Server Bedi'nin yazdıkları için de "Onlar romanda hürmet ettiğim fikirlerin mahsulü değildirler. İçlerinde fazla ihmal ve daha fazla yalan vardır." diyecektir (Erdoğan, 2001).

Cingöz Recai ile Mehmet Rıza'nın çekişmeleri bu çalışmada zihin oyunları olarak ifade edilmiştir. Eserde, bu zihin oyunları tamamen hipotetik düşünme üzerinden gerçekleşmiştir.

Cingöz Recai'nin en önemli özelliği polis teşkilatına karşı olması değil hatta çoğu zaman onlarla birlikte çalışması onun geleneksel kahraman tipinin dışında anti-kahraman olarak değerlendiren topçu, çalışmasında Cingöz Recai'yi kleptoman olarak görür. Cingöz Recai'nin bir başka özelliği de kleptomani, yani çalma hastası olmasıdır. Bu hastalığa yakalanan kişiler çalmadan duramazlar, çalmak onlar için bir anlamda yaşam biçimi haline gelmiştir. Cingöz Recai hırsızlık yaptıktan sonra suçluluk duymasa da çaldığı eşyaları zaman zaman iade etmesi ve hayır kurumlarına bağışta bulunması gibi davranışları hastalığın belirtileri ile örtüşür. Bunun yanında o kendisini kanıtlamak için de çalar. Çünkü zihin oyunlarından, Mehmet Rıza ile arasındaki çekişmeden hoşlanır. Bu nedenle de zaman zaman kendisini kanıtlamak için çaldığı eşyaları iade eder (Topçu, 2019).

Cingöz Recai'nin incelendiği bu çalışmada yapılan sentezin hipotetik düşünme ile gerçekleştiği görülmektedir.

Cingöz Recai'nin olaylarının anlatıldığı alanlar şu şekilde sıralanabilir; Hile, metot ve kurguda öne çıkan unsurlar.

Hile, hırsızın eylemlerini gerçekleştirmek için kullandığı aldatmacalardır.

Metot, hırsızın eylemlerini gerçekleştirmek için kullandığı yollardır. Kitaplarda Cingöz Recai tarafından soygun amacıyla kullanılan yöntemler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- 1- Kılık değiştirme
- 2- Yön değiştirme
- 3- Kılık değiştirme + çete üyelerinden birini soyulacak eve sokma
- 4- Şifre çözümü + diğerleri
- 5- Kılık değiştirme + araştırma

Kurguda Öne Çıkan Unsurlar sınıflandırmasında kahramanların buldukları eserde baskın olarak netür bir kurgudan etkilendikleri göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar; Aksiyon, Akıl ve Muamma (Şahin, 2011).

Şahin'in bu çalışmasında, Cingöz Recai serisinin "antik nesne" ve kahramanın auratik nesne olarak kurgulanması ile edebi özelliği ele alınmıştır.

Peyami Safa'nın kalemindeki bu sanatı aktarabilmek sanatçının düşünme becerisi ve hipotetik düşünme özelliklerini taşır.

Cingöz Recai önce kendisini bir auratik nesne gibi göstermekte, bu olduğu anda da tarihsel sermayeyle donandıktan sonra yeniden bir varmış gibi durumu yaratarak tarihsel sermayesine kültürel bir sermaye kazandırmaktadır. Böylece polisiye roman kahramanı basit bir hırsız olmaktan çıkıp eski zamanların mitlerini hatırlatır bir şekilde modern dünyaya kendini kanalize eder. Bu nedenle tarih değil tarihsel sermayeye sahiptir (Şahin, 2011).

Peyami Safa soyut düşünmenin bütün özelliklerini çocuğun eğitimi açısından önemli bulduğunu ifade ederken çocuk edebiyatının da bunların en önemli aracı olduğunu belirtir. Tektaş ve Altaş'ın çalışmasında Peyami Safa'nın bu görüşü kendi dilinden aktarılmıştır.

Sever'e göre çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecine olan etkileri "dil gelişimi", "bilişsel gelişim", "kişilik gelişim", "toplumsal gelişim" olarak dört başlık altında ele alınmıştır. Çocuğun dil gelişiminde çocuk kitapları ana dilin yapı ve işleyişine ilişkin ipuçlarını sunmakta, dilin anlatım gücünü ve güzelliğini yansıtabilmektedir. Çocuğun bilişsel gelişiminde ise çocuk kitapları dili dinleyerek ve okuyarak keşfetme, bilgiyi algılama, saklama, muhakeme etme, düşünme ve kavrama gibi süreçleri sağlamaktadır (Aktaran: Tektaş ve Altaş, 2018).

4. CİNGÖZ RECAİ

Cingöz Recai Bir Efsane'nin Dönüşü serisi 12 kitap ve her birinde altışar hikâyeden oluşan Mişon'un Definesi, Şeytani Tuzak, Esrarlı Köşk, Elmaslar İçinde, Tiyatro Baskını, Sherlock Holmes İstanbul'da, Zeyrek Cinayeti, Cingöz'ün Esrarı, Arsen Lüpen İstanbul'da, Sultan Aziz'in Mücevherleri, Cingöz Kafeste ve Kral Tabuk'un Elmasları adlı kitaplardan ibarettir. Bunlardan iki tanesini Server Bedi adıyla yazan Peyami Safa Sherlock Holmes'i meşhur Mehmet Rıza adındaki polis hafiyesiyle birlikte çalıştırır. Zekâsı ile her iki polis hafiyesini de atlatan başkahramanımız Cingöz Recai her seferinde paraları çalar ve kaçmayı başarır. Cingöz Recai'nin başarısı tamamen soyut işlemler basamağının tamamını kapsayacak ve ağırlıklı olarak da Hipotetik düşünmenin özelliklerini taşıyacak şekilde kurgulanmıştır. Toplum ve polis hafiyelerini çok iyi tanıyan Cingöz Recai Hipotetik düşünmenin önemli özelliklerinden ilişik kurma az da olsa korelasyon, varsayım ve hipotez kurma da çok uzadır. Polis hafiyesi Mehmet Rıza da soyut düşünme becerilerinde oldukça başarılıdır ve bu konuda mesleğinde büyük bir şöhreti vardır. Cingöz Tehlikede bölümünde Tatavla'da gösterdiği başarıdan ve şöhretinden yeri geldikçe de buna benzer örneklerden serinin tamamında bahsedilir. Cingöz Recai'nin olaylarında soyut düşünme becerilerinin pek çoğu ipucu olarak zaman zaman polis hafiyesi tarafından zaman zaman da Cingöz Recai tarafından hikâyelerde açıkça verilir. Halk, polis hafiyesine olduğu kadar Cingöz Recai'nin zekâsına da hayrandır. Sadece mağdur olanlar hırsızımıza kıvgındır. Polis hafiyesi başarısızlığının sembolü olduğu için Cingöz Recai'ye kıvgın olmasına rağmen Cingöz Recai Mehmet Rıza'ya hep dostu olarak hitap eder ve dost kabul eder. Esrarlı Köşk hikâyesinde yakalanmak üzere olan Cingöz Recai, Rıza'ya silah çeker "Beni en aziz dostumu öldürmeye mecbur bırakma" ifadesini kullanır. Düşman Şakası hikâyesinde ise polis şefinin elindeki antikaları ve parayı çalabileceği halde çalmadığını göstererek dostluğa bunun sığmadığını ve buna benzer pek çok hikâyede örneği görüldüğü söylenebilir. Polis hafiyesinin kendine fazla güvenmesi ve emniyette iş birliğinde geç kalması başarısızlığının sebepleridir. Oysa Cingöz Recai'nin çok geniş bir ekibi vardır. Başarısı iş birliğine bağlıdır. Ekibi ile de somut veya soyut birçok şifre kullanarak iş başına geçer. Bu şifrelerin tespiti eserin tamamındaki soyut düşünme becerilerine birer örnektir.

4.1. Cingöz ecai'nin Hırsızlık Yaptığı Mekânlar ve Şahıslar

Polis hafiyesi Mehmet Rıza Sultanahmet'te bir evde, Cingöz Recai ise Rumelihisar'da pembe bir köşkte oturmaktadır.

Mişon'un Definesi adlı hikâyede olay Balat'ta eski, iki katlı, tahtadan yapılmış, pencereleri ışısız bir evde geçmektedir. Olay kahramanları ise; Cingöz Recai, Feridun, Polis hafiyesi Mehmet Rıza, Mişon ve Yahudi kadındır.

Bodrum'da Kalanlar adlı hikâyede olay Çengelköy'deki büyük, kırmızı İhsan Paşa Yalısında geçmektedir. Olayın çözümlenmesinde Fıstık Ağacı ve köşkün müstemilatı önemli bir konuma sahiptir. Olaydaki kişiler ise Cingöz Recai, Feridun, Polis hafiyesi Mehmet Rıza, Matmazel Mari (yankesici fufu), paşa ve paşanın karısıdır.

Esrarlı Dolap adlı hikâyede olay Beşiktaş'taki Rıza Paşa Köşk'ünde geçmektedir. Olayın kahramanları ise; Cingöz Recai, polis hafiyesi Mehmet Rıza ve ev sahibi Rıza Paşa'dır.

Kasa Başında adlı hikâyede olay Sultanhamam'da iki katlı, küçük, kâgir bir yazıhanede geçmektedir. Tüccar, Osmanbey'de Bomonti sokağında oturmaktadır. Olaydaki kişiler şu şekilde sıralanabilir; Mehmet Rıza (Mösyö Arşak), Cingöz Recai, Abbas Mahmut (şişman, temiz kıyafetli, saf bakışlı ve gözlüklü tüccar), Daktilo Matmazel Raşel, Muhasebeci Kirkor, Sekreter Abdullah Efendi ve bekçi Hasan (Çerkez delikanlısı)'dır.

Bir Düşün Gecesi adlı hikâyede olay Kuruçeşme'de kırk beş odalı büyük, muhteşem, tezyinatlı, Mısırlı İhsan Paşa Yalısı'nda geçmektedir. Bu olayın kahramanları; İhsan Paşa, İhsan Paşa'nın kızı Mevhibe (gelin), Cingöz Recai (İzmirli damat), polis hafiyesi Mehmet Rıza ve hizmetçidir.

Kadın Cinayeti adlı hikâyede olay Beyoğlu'na giden bir tramvayda ve Şişli Bomonti'de küçük, ahşap, harap, iki odalı bir bina da geçmektedir. Olay kahramanları ise; Mehmet Rıza, Cingöz Recai, Suriyeli çocuk ve Madam Vasiliki (ev sahibi kadın)'dir.

Son olarak Düşman Şakası adlı hikâyede olay Mehmet Rıza'nın Sultanahmet'teki güzel, büyük ve zengin evinde geçmektedir. Olay kahramanları Cingöz Recai ve polis hafiyesi Mehmet Rıza'dır.

Eserde görülen mekânlar ve şahıslar genelde birer kültür yansımasıdır. Düşünme becerisi kültür öğelerinin üzerine kurgulanmıştır.

Hikâyeler genellikle iki bölümden oluşur. Önce Cingöz Recai'nin olayları yaşaması ile başlar ardından Mehmet Rıza'nın devreye girip ipuçlarını tespit ederek olayı çözümlemesi ile biter.

4.2. Hikâyelerdeki Hipotetik Düşünme

Mişon'un Definesinden Cingöz Recai ve yardımcısı Feridun bu serinin ipuçlarını soyut düşünme becerileri üzerinden rahatlıkla görülecek şekilde maceralarıyla okuyucuya sunar. Mişon'un definesi bölümünde büyük bir servete sahip olan oldukça yaşlı, hastalıklı ve cimri Mişon'un servetine sahip olmak için akıl yürüttükleri yol ölüm döşeğindeki bir ihtiyarın ancak Azrail ile iletişim kurabileceğini düşünmek olmuştur. Azrail kılığına girerek ihtiyar Mişon'dan hazinenin yerini öğrenirler. Bu hazinenin yerini öğrenmek için defalarca teşebbüste bulunan pek çok kişiye karşı Cingöz Recai toplumun yaşamını da dikkate alarak fazla uzatmadan hazinenin olabileceği yerleri sayar bu sayılan yerler içinde yaşlı ve hasta Mişon korku psikolojisiyle saydıklarının içinden bir tanesini söyler. Böylece Mişon'un yanındaki yaşlı kadın polislere haber verinceye kadar Recai ve Feridun serveti ele geçirir ve kaçarlar. Toplumun sosyal yaşantısını çok iyi bilen Cingöz Recai bu veriler üzerinden Mişon ile yaptığı şu diyalogdan sonra fazla zahmet çekmeden servete ulaşır.

"Cingöz Recai, ağır bir sesle yavaş yavaş söyledi:

-Mişon! Ben Azrail'im... Fakat... Korkma... Senin canını almaya gelmedim.

Mişon yatakta büzülüyor, başını yastığa gömerek korku içinde yalvarıyordu:

-Alma! Alma!

Recai odanın ortasında iki adım attı:

-Korkma eğer söylediklerimi yaparsan bu sene değil gelecek sene senin canını alacağım.

Hasta mırıldandı:

-Emret!

-Söyle bana... Definenin yerini hiç kimseye haber verdin mi?

-Hayır!..

-Aferin... Hiç kimseye söylemeyeceğine söz verir misin?

-Söylemem, söylemem!

-Kim sorarsa yanlış cevap vereceksin... Define bahçede yahut bodrumdadır diyeceksin.

-Bodrumda demem, o vakit doğruyu söylemiş olurum.

-Aferin! Bodrumda olduğunu katiyen söyleme. Yerde yahut duvarın içinde olduğunu da söyleme.

-Söylemem, duvarın içinde olduğunu da söylemem, hiç söylemem.

-On beş sene evvel sen o defineyi duvara yerleştirirken ben seni görmüştüm Mişon, iyi yer seçtin.

-Orası su deposudur, kapağı da vardır; fakat ben kapağı sıva ile kapamıştım.

-Biliyorum Mişon, biliyorum... Ben o zaman babanın canını almaya gelmişim de sizin evi görmüştüm, bir daha gelmişim.

-Ah! Şimdi benim canımı almayacaksın değil mi?

-Hayır... Fakat sakın yerinden kımıldama!" (11)

Bodrumda Kalanlar adlı bölümü polis hafiyesi Mehmet Rıza ile Cingöz Recai'nin birbirlerinin ne düşündüklerini bilmeleriyle kurgulanmıştır. İhsan Paşanın yalısını soymak isteyen hırsızlar en büyük engeli olan kilit için yalaya 3 ay önceden kendisi gibi sahtekâr olan hizmetçi Mari'yi yerleştirir. Mehmet Rıza hizmetçilerin ifadesinden puhu kuşunun sesini ve bu sesin geldiği saati anlatınca, evdeki hizmetçiye fıstık ağacının altında bulduğu ve ses taklidi için kullandığı kartonu ipucu olarak kullandığını söyleyince olayın gidişatını tespit eder. Mehmet Rızanın kullandığı bir diğer ipucu da Beykoz yapısı antika vazunun kulpunu yalının sandal bağlanan yerinde kırık kulpu bulmasıdır. Cingöz Recai yalıdaki diğer malları alabilmek için paşanın karısının Mehmet Rızanın davranışlarını tahmin ederek akıl yürütür, paşayı sürükleyerek bahçedeki eski bir yapının bodrum katına kilitler. Mehmet Rıza bu tahmini yapamaz. Cingöz Recai'yi çok iyi tanmasına rağmen yalıdaki diğer antikaları bir gecede çalmayacağı için paşayı, karısını ve Mehmet Rızayı yapının bodrumuna kilitleyebilmek için paşayı taşımıştır. Cingöz Recai'nin ilişki kurma, tahmin yürütme, akıl yürütme becerileri sayesinde yalı soyulmuş ve büyük bir servet ele geçirilmiştir.

"-Hırsızların yalaya gece saat birle iki arasında geldiklerini hizmetçilerin ifadelerinden anladım. Motorlu rıhtıma yanaştıklarını da rıhtımdaki izlerden keşfettim. Eski Beykoz yapısı antika bir vazoyu motora koyarlarken kulpunu kırmışlar, taşın üstünde parçasını buldum. O aralık benzin ve yağ lekeleri gördüm. Cingöz'ün yardımcısı ile fıstık ağacının altına gittiklerini, kumların üstündeki ayak izlerinden anladım. Cingöz'ün ayak izlerini gayet iyi tanırım. Otuz sekiz numara potin giyer. Puhu kuşu taklidi yaptığını hizmetçilerin ifadelerinden çıkardım. Zira hizmetçiler de şüpheye düşmüşler... Bu ses, puhu kuşundan ziyade insan sesine benziyormuş. Cingöz'ün yalıda adamı olduğunu da kapılar hiç zorlanmadan açılmasından belli. Esasen ben Mari'yi de tanırım. Bu kızın asıl adı Fufu'dur. Meşhur yankesicilerden biridir. Piyano çalar, lisan bilir, ailelerin içine girerek böyle işler yapar. Cingöz'le beraber çalıştığını yeni öğreniyorum. Siz şimdi onu buraya lütfen gönderiniz. Ve bizi on beş dakika yalnız bırakınız!" (24)

Esrarlı dolap isimli bölümde hikâye, polis hafiyesi Mehmet Rıza'nın zengin arkadaşlarından birinin evinde bulunan kasadan servetinin çalınması üzerine kurgulanmıştır. Bu evde bulunan kasa, zemine yapışık cevizden bir dolaptır. Bir gün bu dolaptan büyük bir miktar para çalınır ve ev sahibi, Mehmet Rıza'ya haber vererek olayı çözmeye çalışırlar. Yapılan araştırmalar sonucunda hiçbir ipucuna rastlayamayan polis hafiyesi ile ev sahibi evde Cingöz Recai'nin bir casusu olduğunu ve evde olup biten her şeyi ona söylediğini düşünürler. Ancak Cingöz Recai bir gün dışarda gezerken tesadüfen kasada servet olduğunu duyar ve kasanın dışarıdan değil alttan oyulabilmesi için ilişki kurarak oradan bir dükkân kiralar. Bu dükkânı servete ulaşabilmek için

kıralamıştır ve dolabın altını dükkânın tavanından oymuştur. İsteddiği zaman orayı açıp parayı alabilmekte, odada konuşulanları dinleyebilmekte ve yine aynı şekilde dolabın alt kısmını yerine monte edebilmektedir. O gece polis hafiyesi Mehmet Rıza'yı yanıltmak için hem elektriği keser hem de dolaba içerden vurarak kapağı kırar böylece düşüncelerini başka bir tarafa yönlendirmeyi hedefleyerek ev sahibi ve Rıza Bey'in hırsızın camdan veya kapıdan geldiğini düşünmesini sağlar. Ancak Cingöz Recai önceden de yaptığı gibi dolabın altında açtığı kapaktan paraları alıp yine kayıplara karıştırır. Cingöz Recai'nin şu konuşmasından da anlaşılacağı gibi uyguladığı bu akıl yürütme tekniği ile servete ulaşması zor olmamıştır.

"Mesele şudur Rızacığım: Ben bir gün tramvayda şimdi senin bulunduğun ev sahibiyle beraberdim. O, önümde bir arkadaşıyla oturuyor ve ona Beşiktaş'ta Rıza Paşa köşkünde oturduğunu anlatıyordu. Sonra alt kattaki dolabından ve bütün servetini oraya koyduğundan bahsetti. Ben tabi buna mim koydum. Geçen hafta elektrik memuru sıfatıyla o köşke geldim. Bütün odaları gezdim ve bilinen dolabı da gördüm. Bu dolap en alt katta idi. Odanın altında da bir dükkân vardı. Bu dükkân bir kunduracı idi. Herife para verdim, dükkânı ben tuttum. Kepenklerini indirdim ve içinde rahat rahat, adamlarımla üç gün çalıştım. Yani tavandan tam dolabın bulunduğu yere isabet eden seksen beş santimetre kare bir delik açtım. Sonra dolabın altını da kenarlarından kestim. O suretle ki, istediğim vakit tavandaki delikten dolabın altını açacak içindekileri boşaltacak, sonra yine bu alt kısmı güzelce yine yerine koyacaktım. Görüyorsun ki, mesele gayet basit bir marangozluk ve işçilikten ibaret. Nitekim öyle yaptım ve ilk 25 binle ikinci 5 bini aldım. Hem delikten sizin söylediklerinizi işittim. Bu gece aynı yerden paraları alıp savuşabilirdim. Fakat sana bir azizlik olsun diye sokaktan eve giren elektrik telini kestim, sizi karanlıkta bıraktım ve dolabın içinden keser vurarak kapağı da kırıp açtım. Gerçekte bu kapağı kırmayı da elektrikleri söndürmeye de lüzum yoktu. Bu bir oyundu." (41)

Kasa Başında başlıklı hikâyede tüccar Mahmut Efendi'nin, sokak ortasında soyulması olayının polis hafiyesi Mehmet Rıza tarafından çözülmesi üzerinde durulmuştur. Tüccar adam tramvayda yolculuk ederken iki kişiden tedirgin olur. O kişiler tüccarın cebinde yüklü miktarda para olduğunu bilmektedir ve tramvaydan sonra tüccarı takip edip ıssız bir sokakta cebindeki bütün paralarını alır. O sırada Mahmut Efendi'nin ağzını lastik bir objeyle bağlamışlardır. Bu olayın üstüne tüccar, polis hafiyesi Mehmet Rıza'ya gider ve bütün olup biteni anlatır. Mehmet Rıza da ağzına bağlanan lastik objeni daha önce Cingöz Recai tarafından kaçırılan bir kızın ağzında da kullandığından akıl yürüterek bunu yapanın Cingöz Recai olduğunu anlar. Çünkü o malzemededen sadece Cingöz'ün elinde vardır. Yazıhanede çalışan bütün insanların bilgilerini öğrenir ancak yalnızca daktilo Matmazel Raşel'in sürekli tüccarın yanında olması onda şüphe uyandırır Cingöz Recai'nin geniş bir ekibi vardır, bunları ön araştırmalarında casus olarak kullanır. Matmazel Raşel'den şüphesi üzerine yazıhaneye kâtip kılığında girerek olayı araştırmaya başlar. Matmazel Raşel'in sürekli tedirgin bir şekilde etrafı süzmesi dikkat çeker, ağzından laf alabilmek için Cingöz Recai'nin gazetedeke resmini gösterir, gazeteyi hızla Mehmet Rıza'nın elinden çekip alarak ve çok güzel adam demesi üzerine Mehmet Rıza bu kızın casus olduğuna emin olur. Raşel'i takip ederek Recai ile buluştuğunu görür. Planlarını anlayabilmek için kılık değiştirerek takip etmesi çok işe yaramaz. Çünkü kullandığı sakal ve bıyığı yarım yamalak takmıştır. Bütün dikkati ile etrafı takip eden Recai bu safsaklıktan polis hafiyesini tanır. Planlarına devam eden Cingöz Recai, Raşel'i bir bahane ile gece yazıhanede çalışmak mecburiyetinde bırakır. Bahane yoluyla gece yazıhanede kalmasını fark eden polis hafiyesi Cingöz Recai'nin geleceğinden emin olur. Tek engel olan Çerkez gece bekçisi, Raşel'in ilgisi ile etkisiz hale gelir. Herto Vert sistemi kasanın özelliklerini çok iyi bilen Cingöz Recai bir elektrik mühendisi gibi hareket ederek polis hafiyesini bile hayretler içinde bırakır. Nihayet kasa açıldığında polis hafiyesi harekete geçer Cingöz Recai ile Raşel'i kelepçelemeyi başarır. Onları odada kilitleyip polis merkezine telefon etmeye gider ve odaya geldikten birkaç dakika sonra polis arabasının sesi gelir, kapıyı açmak üzere aşağıya indiğinde büyük bir darbeye yere yığılır. Çünkü gelenler polis kılığında girmiş Cingöz'ün adamlarıdır. Cingöz ve Matmazel kelepçelerden kurtarıldıktan sonra yine kayıplara karıştırır. Mehmet Rıza polis merkezine telefon edeceği sırada Cingöz cam kenarına gidip adamlarına polis kılığında gelip onu kurtarmalarını söyler. Böylece Mehmet Rıza yine Cingöz Recai'yi elinden geçirir. Bu bölümde tüccar Mahmut Efendi'nin haram yolla kazandığını Cingöz Recai'nin çalması ve fakirlere dağıtması Matmazel Raşel'in ahlak anlayışına ters değildi.

"Bu Yahudi kızı, civa gibi parlayan yeşil gözleri ile çok şeytana benziyordu. Yarım kollu elbisesinden çıkan toplu ve beyaz kolları, kadınlardan çokluk hoşlanmayan Rıza'nın bile dikkatini çekmişti. Polis memuru, bu kızı gizli gizli her tetkik edişinde, onun Cingöz ile bir alakası olduğuna şüphesi kalmıyordu. Çünkü Cingöz'ün çapkınlığını, bilhassa böyle sarışın kızlardan hoşlandığını, birçok dalaveresinde kadınları kullandığını biliyordu. Matmazel Raşel'in makine ile yazı yazarken hep etrafında gezinen yeşil gözlerindeki şeytanlık da Mehmet Rıza'nın şüphelerini kuvvetlendiriyordu." (52)

Bir Düğün Gecesi adlı hikâye, çok zengin biri olan Mısırlı İhsan Paşa'nın kızının İzmirli bir gençle evlenmesi ve düğünde taktığı elmas tacın çalınması üzerine kurgulanmıştır. Düğünde davetlilerin tacı görmesi üzerine Cingöz Recai'nin konusu açılır ve bu tacın çalınma riski söz konusu olur. Damadın Cingöz'den daha akıllı olduğunu ve buna izin vermeyeceğini söyledikleri sırada bir mektup gelir. Mektup Cingöz Recai'dendir, gelinin sözlerini bir emir kabul ettiğini ve gece gelip tacı alacağını yazmıştır. Pek çok bölümde olduğu gibi Cingöz Recai iş başına geçince elektrikleri keser, akabinde gelin bir süre sonra ortadan kaybolur ve damat dâhil herkes onu aramaya başlar. Cingöz'ün adı geçer geçmez mektup yollaması ile şaşkınlık içinde kalan davetliler, elektriklerin kesilmesi ve gelinin kaybolmasıyla paniğe kapılırlar. Polis çağırmak isterler, damat bu güzel düğün gecesine polisi karıştırmak istemez. Odasının kapısını kilitli gören damat ve misafirler kapıyı kırıp odaya girince gelinin baygın olduğunu ve tacının başında olmadığını görür. Gelin ayılınca bütün olup biteni anlatır ve hizmetlilerden birinin gelip damat beyin onu yatak odasında beklediğini söyler. Odaya çıktığında karşısında kocasına benzeyen bir adam olduğunu ve ona tacı saklamaları gerektiğini söylediğini bildirir. Bütün bunları duyan damat çok sinirlenmiştir ve derhal polis hafiyesi Mehmet Rıza'yı çağırmak üzere salondan ayrılır. Olayı haber alan Mehmet Rıza bütün araştırmalarının sonunda hem aile fotoğrafından hem de ayak izlerinden damadın Cingöz Recai olduğunu anlar. Dolaptaki şekerleme kutusunu kullanarak tacı önce bahçeye atar. Bu kadar kalabalığın içinde cüretkârca hareket eden Cingöz Recai, eşini yatak odasına çağırarak planını rahatlıkla uygular. Az önce evlenmekte olduğu kocasını bile tanıyamayan gelin bayılır tacı alıp camdan aşağı sarkıtarak tekrar kapıdan çıkıp davetlilerin arasına karışmış ve böylece dikkat çekmemeyi planlamıştır. Cingöz Recai polis hafiyesini bu şekilde oyuna getirdikten sonra tekrardan kayıplara karışmıştır. Mehmet Rıza, belli ipuçlarıyla tacı çalan kişinin Cingöz Recai olduğunu şu sözleriyle dile getirmiştir.

“Evvvela gelin güveyi halinde çektiğiniz şu resimden onu tanıyorum. O kadar mahirane çehresini değiştirmiş ki, ancak ben farkına varabilirim. Sonra, Cingöz pencereden değil, kapıdan çıkmış ve davetlilerin arasına karışmıştır. Penceredeki ipele tacın kutusunu aşağı sarkıtmış, sonra da bizzat kendisi oradan almış. Tacı alelacele bir şekerleme kutusuna koyarak kurdele ile bağlamış. Pencere dibindeki toprakta bulduğum ayak izleri, onun bu dolaptaki iskarpinleriyle aynı şekilde ve aynı büyüklüktedir. Zaten Cingöz'ün ayak izlerini tanırım. İlk münakaşa esnasındaki mektup meselesi evvelce tertip edilmiş bir eğlencedir. Cingöz bu olayın herkesin üstünde yaptığı tesiri görerek eğlenmek istemiş. Böyle hareketlerden hoşlanır.” (85)

Kadın Cinayeti hikâyesi Bomonti'de işlenen cinayetin katilini bulmak üzere Cingöz Recai'nin taktikleriyle kendini yakalatması üzerine kurgulanmıştır. Cingöz Recai, tramvayda hazırladığı plan ile yakalanır. “Kapıları kapa! Taksim merkezinin önünde dur!” Emrini verince basamakta duran iki adamım yere atladılar ve tramvayın arkasından gelen iki otomobilime işaret verdiler. Plan mucubince bu otomobillerden biri, kazaya uğramış gibi tramvayın yolunu kesecekti. Bu suretle hem karakolla tramvayın arasına bir engel koydum, hem de tramvay basamağından otomobilime kolay atlanabileceği için kaçmamı temin ettim. Beni tutan yolcuların hepsi kendi adamlarımdı. Sonra... Senin benim otomobille kaçtığımı görünce başka bir otomobil arayacağını biliyordum. Onun için bu meseleye iki otomobil tahsis ettim. Eğer tramvayda iken arka tarafa bakabilmen mümkün olsaydı, bu iki otomobilin de ağır ağır tramvayı takip ettiğini görecektin.” Çok zeki olan Cingöz Recai Mehmet Rıza'nın kendisini trende görür görmez tutuklamak isteyeceğini tahmin ederek onu istediği hedefe götürmek için adamlarına çeşitli görevler verip polis hafiyesini Bomonti'deki cinayet mahalline çekmek için kurduğu planda korelasyon görülmektedir. Cinayeti çözme amacını polise hizmet ve para karşılığı olarak işin içine giren Cingöz Recai cinayet mahalline yerleşir. Kilit açma konusunda uzman olan Cingöz Recai katledilen çocuğun kimliği üzerine biraz araştırma yaptıktan sonra Suriyeli olduğunu ve cebinden çıkan “Sevgili yeğenim” ibaresinin bulunduğu bir mektup parçası olabileceğini düşünerek işin içinde maddi boyut olduğunu fark eder. Suriye bankasından sekiz bin mısır lirası çeken çocuk doğrucu eve gelmiş hiç kimse ile görüşmesine fırsat kalmadan öldürülmüştür. Çocuğun kimliği hakkında basında geniş bir bilgi verilmediği için bankacılar polise malumat vermemişlerdir. Cingöz Recai bulunan mektup parçasının aslına ulaştığında katilin yakalanacağından emindir. Suriyeli çocuğun tek muhatabı olan ev sahibi yaşlı kadının evinde yaptığı gizli aramada hem mektubun tamamını hem de bankadan çekilen parayı bulur. Mehmet Rıza ile Cingöz Recai katil olan yaşlı kadının suçunu itiraf ettirebilmek için fal bakma taktiği ile yaklaşırlar ve amaçlarına ulaşırlar. Sonuçta Mehmet Rıza katili yakalamıştır. Cingöz Recai ise emeklerinin karşılığı saydığı parayı alarak kaybolmuştur. Kadın, fal bakma esnasında ipuçlarını kullanan Mehmet Rıza'dan kurtulamamıştır. Bu fal bakma esnasında Mehmet Rıza ile kadın arasında geçen konuşma şu şekildedir:

“Mehmet Rıza, kadının avcuna dikkatle bakar gibi yaptıktan sonra, gülerek:

-Sen parayı çok seviyorsun, madam! Dedi.

Kadın omuzlarını silkerek:

-Parayı kim sevmez? Dedi.

-Sevmekten sevmeye fark vardır. Sen parayı çok çok seviyorsun.

-Demin aylık için söyledim de ondan biliyorsun.

-Dur daha bakalım. Dahası var. Biraz sabret madam. Avucundaki şu çizgiden anlıyorum ki, birkaç gün evvel senin eline büyük bir para geçmiş.

Bunu söylerken polis şefi dedektif kadının yüzüne dikkatle bakıyordu. Rum karısı şaşaladı. Sanki birinden tokat yemiş gibi sarsılmıştı. Sonra kendine gelerek dedi ki:

-Ben fakir bir kasınım. Elime büyük para nereden geçecek? Belki de bu efendiden kira aldım odur...

-Hayır... Bu öyle ben on lira değil. Beş on bin lira!

-Sen deli mi oldun efendi? Benim ben on bin liram olsa burada oturur muyum?

-Madam fal bu. Belki yanlışlık var kızma.

-Nasıl kızmam sen yalan söylüyorsun.

Peki, öyle olsun. Fakat sen on dokuz yirmi yaşlarında bir delikanlıyı düşünüyorsun.

Ben mi? Sen divane mi oldun? Ben altmış yaşımdan sonra sevdalanacak mıyım?

-Sevda değil madam başka bir şey. Nasıl diyeyim. Bu delikanlının sende büyük bir hakkı kalmış.

Kadın, Mehmet Rıza'nın bu keşiflerine pek şaşırtığı için meraktan avucunu bir türlü çekemiyor. Nasıl falcı bu diye hayretle polis şefi dedektifin yüzüne bakıyordu.

Mehmet Rıza, kadının avcuna daha yakından bakarak:

-Ay! Diye bağırdı. Ay! Madam! Ben burada bir şeyler görüyorum.

Kadın pek ziyade telaş ederek:

-Ne görüyorsun?

-Aman madam! Gözlerime inanamıyorum.

Mehmet Rıza'nın bu garip sözleriyle bütün bütün telaşa düşen kadın, tekrarlandı:

-Ne görüyorsun?

Mehmet Rıza, kadının korkunç yüzüne bakarak yavaş yavaş, teker teker söyledi:

-Sen bu el ile bir bıçak tutmuşsun!

Kadın bağırdı:

-Ben bu el ile her gün ekmek bıçağı tutuyorum. Ne varmış bunda?

-Ekmek bıçağı değil. Kanlı bir bıçak.

-Ben tavuk filan kesmem ayol.

-Tavuk filan değil.

-Nedir?

Mehmet Rıza, bu defa kadının yüzüne bütün dikkatiyle bakarak yine deminki gibi ağır ağır, tane tane söylemeye başladı:

-Sen, bu bıçakla! Bundan bir hafta evvel! Yukarı ki odada! Gece yarısı! Odanda kiracı olan! On dokuz yaşında! Suriyeli! Bir delikanlıyı! Öldürdün!

Mehmet Rıza bu sözleri söylediği vakit, cadı karı sapsarı kesilmiş, gözleri fal taşı gibi açılarak Mehmet Rıza'ya bakakalmıştı.

Mehmet Rıza, kendi derin bakışları karşısında afallayan kadını daha fazla sarsmak için derhal takma sakalını çıkardı ve mektubun aslını da karıya göstererek dedi ki:

-Bak yüzün sapsarı şimdi düşüp bayılacaksın. Hiç inkâra kalkışma. Mektup da elimizdedir. Senin yastığının altından çıktı. Paralar da şu çekmeceye kilitli. İnat edersen açar bakarız. Ben polis memuruyum. İnkâr etmezsen cezan hafifler. Yoksa hükümet seni asacaktır." Şeklinde fal bakma tekniğini kullanarak kadının suçunu itiraf ettirmişlerdir. (106-109)

Düşman Şakası adlı hikâyede Cingöz Recai'nin polis hafiyesi Mehmet Rıza'ya karşı gösterdiği hile ve cesaretin baş gösterdiği bir olay üzerinde durulmuştur. Cingöz Recai uzun süredir iş bulamadığı için canı sıkılmış ve Mehmet Rıza'yı ziyarete gitmiştir. Mehmet Rıza, Cingöz Recai'ye evden eşya alamayacağını söylese bile Cingöz Recai yine iş başındadır. Alt kattan gelen antika eşyaların sesi Mehmet Rıza'yı çileden çıkarsa bile elinden bir şey gelmemiştir. Mehmet Rıza, Cingöz Recai'ye evini soymasının büyük bir cesaret istediğini söyler ve Cingöz Recai polis evlerinin soyulacağı akla gelmediği için en kolay buraların soyulduğunu söyleyerek Mehmet Rıza'dan kaçmış gibi yaparak saklanır ve işini daha rahat halledebilmek için camdan bir adamını göndererek polis hafiyesinin dikkatini o tarafa çekmiştir. Ardından da Cingöz Recai odayı karıştırıp paraları almış ve yine kayıplara karışmıştır. Bu şaşılacak hırsızlık olayının ardından Cingöz Recai gazetelere bir yazı göndererek Mehmet Rıza'nın evine hem ziyaret hem de ticaret amacıyla gittiğini bunun karşılığında Mehmet Rıza'nın ona 5-6 bin lira verdiğini yazmıştır. Mehmet Rıza'da buna cevap olarak bir gece ansızım gelip evini soyduğunu ve 5-6 bin lira zarar olduğunu belirtmiştir. Ertesi gün Cingöz Recai, Mehmet Rıza'yı arayarak dostuna yanlış yapmayacağını ve sonraki akşam aldığı bütün antikaları vs. yerine koyacağını söylemiştir. Mehmet Rıza'da onun böyle bir şey yapmayacağını biliyordu ve eşyaları yerine koyacağına emindi. Cingöz Recai'nin geleceği akşam Mehmet Rıza bütün çalışanlarını da uyararak herkesin dikkatli olmasını istemişti. Sabaha kadar gelen giden olmamıştı ve bunun üstüne Mehmet Rıza, Cingöz Recai'nin onu kandırdığını düşünerek hayal kırıklığına uğramıştı. Ancak evine gelen bir mektup bütün düşünceleri alt üst etmişti. Cingöz Recai sırf Mehmet Rıza ile eğlenmek için ona böyle bir şaka yapmıştır ve evinden hiçbir şey alıp götürmemiştir. Bunu yazdığı şu mektupla dile getirmiştir;

"Muhterem Rıza!

Dün gece çok yoruldun, uykusuz kaldın, beni bekledin; fakat ben sözümde durmamış değilim. Antika odana git, Büyük çini sobanın içini aç, Bütün çaldığım eşyayı iğneden ipliğe varıncaya kadar orada bulacaksın. "Ne vakit? Nasıl onları getirdin?" diye sorma. Çok basit. Ben aşağıya götürmemiştim ki getireyim! Adamlarım eşyaları alarak sobanın içine doldurdular. Maksudum sana bir azizlik etmektir. Yoksa seni soymaya tenezzül etmem. Eşyan hırsızlık gecesinden beri sobanın içinde uyukluyor. Oraya bakmak hatırımdan geçseydi, çoktan bulacaktın. Görüyorsun ki, bütün bunlar seni ve kendimi eğlendirmek için yaptığım bir dost şakasından ibarettir." (135)

Buradan da anlaşılacağı gibi Cingöz Recai yine düşünce yapısını ortaya koyarak plan yapmış ve planı tıkır tıkır işlemiştir. Mehmet Rıza herhangi bir ipucuna rastlamamış ve olayın sonuna kadar kimse bir şey anlamamıştır. Her şey Cingöz Recai'nin planladığı şekilde ilerlemiş ve son bulmuştur. Böylece Cingöz Recai yine amacına ulaşmıştır. Bu hikâyeden Cingöz Recai'nin ne kadar ahlaklı bir kişi olduğunu da görmekteyiz. Her ne kadar hırsızlık yapmış olsa da dostuna böyle bir yanlış yapmayacağını da görülmektedir

5. Sonuç

Cingöz Recai'nin çaldığı servetler rastgele mekânlarda, rastgele kişilerle yapılan sohbetlerde ifşa yoluyla öğrenilir. Herhangi bir sohbetin bilgiye dönüşüp kullanılması soyut düşünme becerisine bağlıdır.

Yazar Cingöz Recai'nin Bir Düğün Gecesi'nde karakteristik özelliğini bir davetlinin ağzından aktarır. Son derece cesur ve dikkat çekmekten kaçınan, zeki, saygın ve akli ile çevresindekileri hayran bırakan uzun

boylu, garip bir mavi göze sahip, yakışıklıdır. Bütün taktiklerini ince planlarla ve sabırla işleyen Cingöz Recai, iyi bir aile çocuğu olarak gördüğü eğitim ve kültürle aklını kullanarak her zaman başarılı olmuştur.

Cingöz'ün kendi ağzından kendi tarifi birkaç bölümde kibar olarak ifade edilmiştir. Düşman şakası bölümünde Mehmet Rıza'nın antikalarını çalıp geri iade edeceği kibarlığı göstereceğini, Kadın Cinayeti bölümünde beş, on lira ekmek parası için polise yardımcı olduğu, kibar insanların pahalı ekmek yediğini vs. dile getirmiştir.

Anlatım biçimlerinde, açıklayıcı anlatım, öyküleyici anlatım, betimleyici anlatım ve tartışmacı anlatım çeşitleri soyut düşünme becerileri açısından çok önemlidir. Özellikle betimleyici ve tartışmacı anlatımlar soyut düşünme becerileriyle anlam ve kuvvet kazanır. Türkçe öğretmenliğinde eserlerin bilgiye dayalı kısımlarından daha çok uygulama ve örneklerle soyut düşünme becerilerinde yer alan tez, hipotez, varsayım, korelasyon ve ilişkilendirme alanlarına rastlamak mümkündür. Eğitim fakültelerinde ve Türkçe öğretmenliğinde edebi metinlerin anlam yönünden farklı boyutlarda incelenerek soyut düşünme becerisini geliştirmek önemlidir.

Soyut düşünme becerileri edebi metinlerde geçen olay örgüsü içinde akıl yürütme (muhakeme) becerisini, dikkate alarak geliştirilebilir. Bu gelişme hipotetik düşünmenin özellikleriyle sağlanabilir.

Akl, Türk Dil Kurumunda

1. Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us.

2. Öğüt, salık verilen yol

3. Düşünce, kanı

4. Ruh bilimi Bellek şeklinde açıklanmıştır. Bireyin yaşamı boyunca sağlıklı ve mutlu bir süreç elde etmesi akla ve aklını kullanmasına bağlıdır.

Zihinsel engelliler hariç akıl herkeste mevcuttur. Fakat aklın kullanılması eğitim meselesidir.

Doğuştan (saf) akıl, bütün insanlarda eşittir. Ama kazanılmış (pratik) akıl ise, devamlı surette gelişmeye açık, biraz da insanın çabasıyla geliştirilebilecek bir pozisyona sahiptir. İnsanda evvel emirde aklı geliştirme potansiyeli ve akıl yoluyla kavranacak şeyleri kavrama eğilimi vardır (Altıntaş, 2004).

Sosyoloji, psikoloji ve felsefe alanındaki uzmanlar, birey veya toplum için yapılan çalışmalarda genellikle düşünme ve akıl boyutunu aleni ya da gizli olarak ele alırlar. Aklın geliştirilmesi ve düşünebilme becerisi soyut işlemler döneminin gelişmiş olmasına bağlıdır. Server Bedi'deki kahraman "Cingöz Recai" ve karakter "Mehmet Rıza" rol modelleri ile kurgulanmış olaylar akıl yürütme ve düşünme becerileri soyut işlemler döneminin özelliklerini taşımaktadır. Eğitimde ve özellikle Türkçe öğretmenliğinde edebi metinlerin soyut düşünme ile ilgili analizlerinin fazlasıyla üzerinde durulmalıdır.

Eğitimde çoğunlukla fen ve matematik alanlarında kavrama, anlama akıl yürütme gibi çalışmalar soyuttan somuta aktararak ele almanın zorluğu üzerinde durulmuş ve bunun çözümleriyle ilgili araştırmalar yapılmıştır (Bingölbali ve Özmantar, 2012).

Bu alandaki sorunların çözülmesi dil ve edebi ürünlerin eğitimiyle gerçekleşir. Türkçe öğretiminde özellikle ikinci kademedeki (ortaokulda) soyut düşünme becerilerinin üzerinde durulması, bu sorunların çözümünü sağlar. Aynı şekilde mimarlık, mühendislik, istatistik ve diğer uzmanlık isteyen mesleklerdeki başarı Türkçe temel dersine bağlıdır.

Eğitimde önemli bir konu olan görecelilik hem bireysel gelişimde hem alan uzmanlığında önemlidir. Görecelilik kavramının bireye aktarılması dil ve edebi ürünlere bağlıdır. Örneğin bir eserde geçen "virane" veya "gariban" sözcükleri tamamen algıya bağlı olup "ne kadar" ölçümünü yapabilmek metnin içindeki diğer ifadelerle bağlıdır. Türkçe dersi ile geliştirilecek bu algı becerileri tamamen bir tasarım yeteneğini ortaya koyacağı gibi bilimsel olarak da bireydeki duyuşsal ve zihinsel gelişimi sağlar.

Görecelilik, TDK sözlüğünde bağıntılılık öğretisi, özellikle bilginin bağıntılı olduğunu ileri süren her türlü felsefe öğretisi, görececilik, bağıntıcılık, izafiye, rölativizm anlamına gelir.

İzafiye teorisi, günlük yaşamımızda mutlak olarak algıladığımız, zaman gibi kavramların görece olduğunu söylemesinin yanı sıra, sezgisel olarak göreceli olduğunu düşündüğümüz kavramların ise mutlak olduğunu ifade eder. Einstein ile başlayan bu tip çalışmalar ve müspet bilimlerdeki teorik icatlar tamamen soyut becerinin gelişmesine bağlıdır.

Bu konuda Piaget, 1928 yılında Einstein ile karşılaştığında, Einstein'ın "zaman" ve özellikle de aynı anda-oluş kavramlarının çocuklardaki kökenlerinin incelenmesi gerektiğini söylemesi üzerine bu konuya eğilen Piaget, yaptığı çalışmalardan yola çıkarak, "mantık ve matematik dilsel yapılardan başka bir şey değildir. Öyleyse, mantıksal ve matematiksel gerçeklik dilden türetilir" şeklinde bir sonuca varmıştır. Einstein, Piaget, Vygotsky, Bruner ve Erikson gibi birçok düşünür dilde soyut düşünebilmenin diğer alanlarda da soyut ve hipotetik düşünülebilmeyle sağlayacağını savunmuşlardır. Hal böyleyken, Soyut düşünme becerilerini geliştirme, Türkçe Eğitim programlarında eksikliği hissedilen ve fark edilen bir alan olarak üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu alan yazınında soyut düşünme becerilerini çalışabilmek için metinlere özellikle edebi metinlere öncelik verilmelidir (Nedim Bal ve Murat vd., 2020).

Sonuç olarak, dilde anlama alanlarının gelişimi ortaokul dönemi öğrencilerinin soyut düşünme becerilerinin gelişiminde temel faktördür. Dil gelişimin sağlanmasında ise edebi metinler ve bu metinlerin analizleri oldukça etkili bir argümandır. Bu metinlerin çeşitli yönlerden analizleriyle birlikte, soyut düşünmeye yönelik analizler öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal yönlerini geliştirdiği gibi, aynı zamanda öğrenmede de kalıcılığı sağlar. Soyut işlemler döneminde olan ortaokul öğrencilerinin soyut düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik olan bu çalışmada bahsedilen yöntem ve tekniklerin Türkçe öğretmen adaylarına öğretilmesi, dil eğitiminde soyut düşünme çeşitlerini dikkate alınarak program geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, Türkçe öğretmenlerinin ve adaylarının etkinlik ve uygulamalarla bu çalışmalara ağırlık vermelerinin gerekli olduğu ve aynı zamanda Türkçe öğretmen adaylarının edineceği bu kazanımın bu alanın gelişimine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ö. ve Tola, Z. ve Karaçam, S. ve Bilgin, A. (2016). Argümantasyon Destekli Fen Öğretiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Kavramsal Anlamalarına, Bilimsel Düşünme Becerilerine Ve Bilimin Doğası Anlayışlarına Olan Etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Akarsu, F. Ö. (2015). Amnestik Tıp Hafif Kognitif Bozuklukta Zihin Kuramı İşlevleri. *Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Akdağ, H. ve Durmuş, Y. (2005). İlköğretim II. Kademe 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde, Öğrencilerin, Bilişsel ve Duyuşsal Giriş Davranış Özelliklerinin Başarı ve Tutumlarına Etkisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*
- Akkuş, O. ve Duatepe Paksu, A. (2006). Orantısız Akıl Yürütme Becerisi Testi ve Teste Yönelik Dereceli Puanlama Anahtarları Geliştirilmesi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (25).
- Aksan, D. (2017). Türkçe çalışmalarında ve öğretiminde dilbilimin yeri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 30(1-2).
- Aksan, D. (2016). Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi. Bilgi Yayınevi, Ankara
- Altıntaş, R. (2004). Ebû Hanife'nin Akıl-Vahiy Anlayışı. *Kader Kelam Araştırmaları Dergisi*, 2(1).
- Aslan, A. ve Küttük B. (2016). Mersin Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi, Araştırma Projesi Sonuç Raporu
- Aslan, B. (2018). Yaratıcı drama uygulamalarının okul öncesi dönemi öğrencilerinin besinler konusundaki öğrenmelerine ve sosyal uyum becerileri kazanmalarına etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ata, B. (1999). İngiltere'de Piaget ve Bruner'in Görüşlerinin İlköğretimde Tarih Öğretimine Yansımaları Üzerine Bir Araştırma, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazi Üniversitesi, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Pamukkale Üniversitesi-Denizli *Paü Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:6, Özel Sayı.
- Aydoğan, S. A. ve Servet, Ş. E. N. (6). 6 yaş çocuklarının sayı kavramının gelişiminde kavram eğitim programının etkisinin incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 37-51.
- Bilal, F. (2005). Ergenlerde çevresel risk etmenleri ve psikopatoloji. *Doctoral dissertation*, Adnan Menderes Üniversitesi).
- Bodrova, E. & Leong, D. (2006). *Adult influences on play. The Vygotskian approach*. Chapter in D. Fromberg (Ed.), *Play form birth to twelve: contexts, perspectives and meanings*. NY: Taylor ve Francis Group.
- Bodrova, E. & Leong, D. J. (2010). *Tools of the mind: the Vygotskian approach to early childhood*. (Zihin araçları: Erken çocukluk eğitiminde Vygotsky yaklaşımı). Çev. T. Güler, F. Şahin, A. Yılmaz ve E. Kalkan, (Ed. G. Haktanır) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bodrova, E. & Leong, D. J. (2015). Vygotskian and post-Vygotskian views on children's play. *American Journal of Play*, 7 (3), 371-388.
- Corcoran, J. (2018). The Inseparability of Logic and Ethics. *Journal of Interdisciplinary Educational Research*, 2(3), 1-7.
- Çelebi, N. (2018). Metodolojik Sorunlara Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(2).
- Çetinkaya, Ö. (2014). Karl Popper'in Yönteminde Hipotetik-Dedüktif Formun Bilimsel İnşası. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 103-119.
- Çelik, A. ve Özdemir, E. Y. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Orantısız Akıl Yürütme Becerileri İle Problem Kurma Becerileri Arasındaki İlişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30), 1-11.
- Çinemre, A. G. S. (2013). Bir Ahlak Eğitimcisi Olarak Lawrence Kohlberg. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1), 143-164.
- Demir, S. (2004). Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Bağlanma Stilleri ve İntihar Davranışı Arasındaki İlişki. *Doctoral dissertation*, Adnan Menderes Üniversitesi).

- Demirbaş, M. ve Ertuğrul, N. (2012). Fen ve Teknoloji Dersine İlişkin Piaget'in Soyut İşlemler Döneminde Kazanılması Beklenen Becerilerin Gerçekleşme Durumunun İncelenmesi, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Sayfa 123-164
- Demirtaş, Z. (2011). Lise Öğrencilerinin Bilimsel Düşünme Yeteneklerinin Cinsiyet ve Başarıları ile İlişkisi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1
- Deniz, E. (2010 edit.). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Maya Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Duran, V. ve Duman, B. (2014). Öğretmen Adaylarının Hipotetik Yaratıcı Akıl Yürütme Becerilerinin Bilimsel Epistemolojik İnançları, Öğrenme Stilleri ve Demografik Özellikleri Açısından İncelenmesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Erdoğan, T. (2001). Takma Adlar, Sanal Kimlikler. *Server Bedi: Peyami'nin Müsveddesi*
- Ergin, Ö. ve Aktamış, H. (2006). Fen Eğitimi Ve Yaratıcılık . *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* , (20), Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deubefd/issue/25440/268422>
- Güneş, F. (2017). Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar Ve Modeller. *Pegem Atf İndeksi*, 1-416.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 271.
- Gürkan, B. M. (2000). *Bilim Felsefesi. Us: Düşün ve Ötesi*. Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları
- Kabadayı, T. (2013). "Hakkaniyet" Adaletin Temelidir. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 49-57.
- Kaçalin, M. S. (2002). İyelik Tamlamasında Çokluk Üçüncü Kişi Sorunu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 4, SS:31-4, DOI: [10.18298/ijlet.2424](https://doi.org/10.18298/ijlet.2424)
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Kaya, H. (2014). İbn Rüşd Felsefesinde Bilimsel Yöntem, Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, *Iğdır University Journal of Social Sciences*, (4), Sayfa 13-34
- Keleş, S. ve Yurt, Ö. ve Kandır, A. (2018). Kültürel-Tarihsel Kuram'a Göre "-Mış Gibi Oyunlar": Okul Öncesi Öğretmenlerinin Eğilimlerinin İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(4), 265-285.
- Kılınç, Z. A. (2010). Yurttaşlık Ahlakı Olarak Sosyal Sermaye. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 1-37.
- Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21).
- Körük, S. ve Aypay A. (2016). Ergenlerde Riskli Davranışların Güvensiz Bağlanma Ve Algılanan Sosyal Destek Tarafından Yordanmasında Psikolojik Belirtilerin Aracı Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*, ESOGÜ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Nedim Bal, P. ve Murat, M. vd. (2020). Abstract Thinking Skills In Turkish Course Books Of Secondary Schools. *The Journal of International Social Research*, Volume: 13, Issue: 69, PP: 1007-1024, March 2020. www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4016>
- Nedim Bal, P. ve Murat, M. vd. (2020). Saftirik And Abstract Thinking Skills. *International Social Sciences Studies Journal*, Vol: 6, Issue: 54, PP: 94-107. (e-ISSN:2587-1587).
- Nuhoğlu, M. M. ve Gökaya, H. (2015). *Türkçe Öğretimi Uygulamaları*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2.Basım
- Özcan, S. ve Oluk, S. (2007). İlköğretim Fen Bilgisi Derslerinde Kullanılan Soruların Piaget Ve Bloom Taksonomisine Göre Analizi. *DÜ Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 8, 61, 68.
- Özçelik, B. ve Karamustafaloğlu, O. (2002). Ergenlik Dönemi ve Ergenlerde "Suicide" Açısından Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi. *Düşünen Adam*, 15(2), 68-76.
- Özdemir, M. (2018). A Critique of Traditional Science in Educational Administration: Thoughts on Evers and Lakomski's Naturalistic Coherent Epistemology. *Journal of the Faculty of Education*, 19(2), 255-268.
- Özdemir, O. ve Özdemir, P. G. ve Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özyürek, A. ve Fatih, A. K. Ç. A. (2015). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Oyuncak Profillerinin İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 516-529.
- Piaget, J. (1984). *Genetik Epistemoloji, Çocukta Ruhsal Ve Zihinsel Gelişme*. Birey, toplum yayınları
- Safa, P. (2017). *Cingöz Recai Bir Efsane'nin Dönüşü Serisi 3*. Genç Damla Yayınları, İstanbul.
- Sarıtaş, D. ve Tufan, Y. (2019). Periyodik Yasa-Sistem İlişkisi Nasıl Kurulmalıdır? Kimya Öğretimine Bilim Tarihi ve Felsefesinden Çıkarımlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 27-53.
- Şahin, Ö., Gökurt, B. ve Soylu, Y. (2013). *Matematiksel Zorluklar ve Çözüm Önerileri*. Kitap İncelemesi (Book Reviews)
- Şahin, S. (2011). Auratik Hırsızın Tarihsel Sermayesi-Cingöz Recai Serileri Üzerinde Bir Çoklu Uyum Analizi Uygulaması. *folklor/edebiyat*, 17(68), 9-30.
- Şenel, H. G. (1996). Yetersizliği olan ve olmayan gençlerin yetersizliğe yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(02).
- Tekşan, K. ve Altaş, D. Y. (2018). Peyami Safa'nın Server Bedi Adıyla Yazdığı Masallarının Genel Bir Değerlendirmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(3), 766-801.
- Tokdemir, M. A. (2018). Tarih Öğretiminde Hipotetik Soruların Kullanılması ve Değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 7(1), 40-60.
- Ural Ş. ve Kamer V. (2017). *VI. Mantık Çalıştayı Kitabı*, Mantık Derneği Yayınları.
- Yılmaz, R. (2008). Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Sınıf Rehberlik Çalışmaları ile İlgili Uygulamalarının Araştırılması, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Yeşildere, S. (2007). Öğrencilerin Matematiksel Düşünme ve Akıl Yürütme Süreçlerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(1), 181-213.
- <http://www.dil-bilgisi.net>
- <http://www.bayramarici.com>
- <http://www.turkedebiyati.org>, Kelime (Sözcük) Bilgisi- Sözcükte Anlam.